

revista

n

narradors
i narració
Número 4,
solstici d'estiu
del 2002

2 Sumari

3 *Editorial*

Comunicación y literatura oral

Comunicació i literatura oral

5 *De boca a orella*

Dime qué cuentas y te diré... *Martha Escudero*

8 *Les mil i una. Comentari d'esdeveniments al voltant de la narració*

Contes a la Biblioteca Pública de Tarragona.
Imma Pujol

Tarracontes! *Imma Pujol i Montserrat Cebrián*

Contes per a adults a Tarragona. *Montserrat Cebrián*

4as Jornadas do conto a Braga (Portugal).
Martha Escudero

12 hores de contes a l'Hospitalet. *Montserrat Solanas*

Contes amb gust a l'Escola de la Dona. *Toni Ribas*

Contes pel febrer que omplen de plaer a les escoles de l'Eixample de Barcelona. *Roser Ros*

La maratón de cuentos de Medicus Mundi a Barcelona. *Inongo-vi-Makomé*

Curs "Per explicar un conte" a la Casa Elizalde de Barcelona. *Roser Ros*

Curs "Les beceroles de la narració" a la Biblioteca Central de Terrassa. *C.. M.*

Contes a Barcelona. *Museu Etnològic*

14 *Comentari de llibres:*

Per a infants:

La gran caja

Quinzemons

Per a adults:

Obabakoak

Déjame que te cuente

Els narradors de la nit

17 *I per postres un conte*

L'enganyós agró

(tret del Llibre de les bèsties de Ramon Llull)

Edita:

Associació
de narradores i narradors

Museu Etnològic
Pg. de Santa Madrona, s/n
(Montjuïc)
08038 Barcelona
Tel. 93 424 68 07

Consell de redacció:

Roser Ros,
Montserrat Solanas,
Martha Escudero,
Inongo-vi-Makomé,
Noemí Caballer.
Disseny gràfic:
Jordi Palet i Puig.

Es permet la difusió dels
textos d'aquesta revista,
sempre i quan se'n mencioni
la font.

Editorial

Comunicación y literatura oral

Hablar es un acto cotidiano al que todos tenemos acceso. Puede parecer muy sencillo pero en realidad tiene motivaciones y repercusiones muy profundas.

La oralidad, decir hablando, es un medio, una forma de relación. Es “la forma de mediación humana fundamental”. Es por tanto un hecho social, un hecho de comunicación que surge de la necesidad de expresión de un individuo que utiliza la palabra hablada para provocar un efecto en algún otro.

Estas palabras cargadas de significados, ordenadas y relacionadas entre sí por las reglas del lenguaje, recogen toda la experiencia de un grupo humano, sus relaciones internas y con el entorno, su percepción de la vida, sus miedos y preocupaciones y son a su vez un elemento cohesionador e identitario.

La comunicación oral implica la utilización de otros elementos además de las palabras: la voz, con todos sus matices y poder seductor, la fuerza de la mirada, los gestos y movimientos y reclama, sobre todo la presencia física de los participantes. En ese ambiente de cercanía, de relación, podemos “decir”, practicar la oralidad para compartir muchos tipos de mensajes el contenido de los cuales puede ser muy diverso.

Pero la oralidad implica también un elemento básico de la condición humana, la memoria. Y es por ello que en la comunicación oral los mensajes adoptan unas formas cargadas de elementos que permiten recordarlos: ritmos, repeticiones, redundancias.

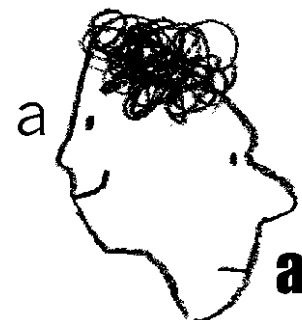
Y es en ese esfuerzo de hacer significativo el mensaje, en ese empeño de “decir bien”, en esa misión de llegar a la memoria que la literatura oral ha desarrollado diferentes géneros dentro de los cuales encontramos los mitos, las leyendas y los cuentos.

Es ahora, en los inicios de un nuevo milenio en el que la comunicación se ha ampliado y diversificado, primero a través

de la escritura y después de todos los medios de comunicación electrónica, que es fundamental reforzar los cimientos de nuestra esencia humana, volver a aquella vieja forma de relación no como un paso hacia atrás, sino como una manera de fortalecer nuestro presente. Volver a hablarnos y a escucharnos, volver a mirarnos y sentirnos, a recordar, evocar e imaginar.

Aquí y ahora, esa pequeña parcela de la literatura oral que son los mitos, cuentos y leyendas y esos espacios de comunicación que giraban en torno al fuego se han de vestir a la última moda para cumplir nuevas funciones.

¡Tenemos cuentos para rato!

Editorial

Comunicació i literatura oral

Parlar és un acte quotidià al qual tots tenim accés. Pot semblar molt senzill però en realitat té unes motivacions i unes repercussions molt profundes.

L'oralitat, expressar-se, dir per la parla, és un mitjà, una manera de relacionar-se. És "la manera fonamental de mediació humana". Per tant, és un fet social, un fet de comunicació que sorgeix de la necessitat d'expressió d'un individu que utilitza la paraula parlada per provocar algun efecte en un altre individu.

Aquestes paraules carregades de significats, ordenades i relacionades entre elles per les normes del llenguatge, recullen tota l'experiència d'un grup humà, les seves relacions internes i amb l'entorn, la seva percepció de la vida, les seves pors i les seves inquietuds i són, aleshores, un element cohesiu i identificador.

La comunicació oral comporta la utilització d'altres elements a més a més de les paraules: la veu, amb tots els seus matisos i poder de seducció, la força de la mirada, els gests i els moviments, i per damunt de tot, reclama la presència física dels participants. En aquest ambient de proximitat, de relació, podem "dir", podem practicar l'oralitat per compartir molts tipus de missatges el contingut dels quals pot ser molt divers.

Però l'oralitat comporta també un element bàsic de la condició humana, la memòria. Per aquest motiu en la comunicació oral els missatges adopten unes formes carregades d'elements que permeten ser recordats: ritmes, repeticions, redundàncies.

I és en aquest esforç de fer significatiu el missatge, en la fal.lera del "bon dir", en aquesta missió d'arribar a la memòria, que la literatura oral ha desenvolupat diversos gèneres dins dels quals trobem els mites, les llegendes i els contes.

És ara, en els inicis d'un nou mil.lenni, en què la comunicació s'ha ampliat i diversificat, primerament per obra de l'escriptura i més endavant de tots els mitjans de comunicació electrònica, quan

és indispensable reforçar els fonaments de la nostra essència humana, retornar a aquella antiga forma de relació, no com una passa enrere, sinó com una manera d'enfortir el nostre present. Tornar a parlar-nos i escoltar-nos, tornar a mirar-nos i a sentir-nos, a recordar, evocar i imaginar.

Aquí, en aquest moment, aquella petita parcel.la de la literatura oral, és a dir, els mites, els contes i les llegendes, i aquells espais de comunicació al voltant del foc, s'han de vestir a l'última moda per acomplir unes noves funcions.

De contes en tenim per estona!

De boca a orella

Dime qué cuentas y te diré...

Independientemente de las habilidades comunicativas que el narrador oral debe tener, su materia prima son los cuentos, los relatos.

¿Qué relatos elegir? ¿Cómo crear el repertorio?

El porqué un cuento nos gusta es bastante subjetivo y personal.

En la mayoría de los casos elegiremos aquel relato que nos impresiona, que nos atrapa. ¿Porqué este y no aquel otro? Puede ser porque en ese relato encontramos un eco de nosotros mismos, encontramos un espejo. Nos reconocemos conscientemente en algún personaje, en algún paisaje o en algunas acciones.

La elección de un relato es un proceso muy íntimo en el que nuestro bagaje sociocultural, nuestra experiencia e historia personales, nuestros gustos, creencias y tendencias serán una pieza clave. Porque para encontrar aquel relato que nos atrape, ya sea en un libro o en la boca de alguien, debemos sobre todo escuchar¹. Tomar conciencia, si ya hemos narrado delante de un público, de lo que los chicos o grandes disfrutan y gustan de oír o en caso contrario, de lo que a nosotros mismos nos hace vibrar y disfrutar cuando escuchamos a otro.

Una vez hecha la selección comienzan las preguntas, las pruebas.

Primera Prueba:

¿Este relato² puede ser narrado? ¿Se puede contar?

Queremos ser narradores orales y por lo tanto, nuestro medio de expresión es básicamente, la palabra viva, hablada. Y la palabra necesita ser escuchada para que se dé la comunicación. Por tanto al hacernos esta primera pregunta debemos pensar en el otro, en las escuchas que recibirán nuestras palabras. Y ¿qué debe tener este mensaje oral para ser atractivo, para que encuentre orejas dispuestas a recibirlo y memorias dispuestas a acogerlo?

Un día durante una sesión, un niño, que no debía tener más de 10 años, me dijo: “vale, vale, pero dime qué pasó” Más allá de la impaciencia y de la prisa por vivir propia de su edad me decía algo muy importante: quiero que me cuentes cosas que pasan.

Esto me lleva a pensar que en la tradición oral además de las características de personajes, objetos y lugares que pueden ser magistralmente descritos, el meollo del asunto es lo que pasa, las cadenas de acciones o acontecimientos en que estos personajes, objetos y lugares se ven inmersos.

El escritor uruguayo Eduardo Galeano, uno de mis preferidos, escribe cada semana en un diario de México lo que el llama Ventanas, las llamará así tal vez porque las ventanas son esos espacios a través de los cuales se puede mirar la realidad. Las Ventanas son pequeños textos capaces de movernos hasta la última partícula. También hay ventanas en su libro *Las Palabras Andantes* y estos pequeños textos aparecen en muchas de sus obras, como en *El libro de los abrazos*. Y como muestra un botón:

“Un hombre de las viñas habló, en agonía, al oído de Marcela. Antes de morir, le reveló su secreto:

—La uva —le susurró— está hecha de vino.

Marcela Pérez-Silva me lo contó, y yo pensé: Si la uva está hecha de vino, quizá

¹ Escuchar entendido como un proceso que implica una actitud de receptividad, seguida de una elaboración desde lo personal para dar una respuesta más ajustada a cada momento.

² Utilizo la palabra relato para referirme, de acuerdo a múltiples clasificaciones, a cuentos de diferentes tipos, a leyendas y a mitos.

nosotros somos las palabras que cuentan lo que somos”³

Me gusta, y mucho. Me identifico, me veo reflejada y me gustaría compartirlo con otros. Pero entonces tomaría el libro y leería o repetiría, palabra por palabra, de memoria, las palabras de Galeano.

Pienso que como recreadores de relatos, como contadores de cosas que pasan no es lo que nos ocupa.

Si hemos superado la primera prueba, si hemos identificado en el relato “las cosas que pasan”, podemos llegar a la segunda prueba.

Segunda prueba:

¿Qué me dice este relato?

Partiendo de que cada relato tiene una estructura, una lógica interna, una edad y una carga cultural, habrá que preguntar: ¿cuál es el significado de cada personaje, de cada lugar, de cada objeto, de cada acción?

Este es el momento de entablar una relación muy personal con el relato con la intención de hacerlo parte de nosotros mismos, de metabolizarlo.

Es un momento de análisis para llegar a conocer, lo más profundamente posible, el relato elegido.

No podemos descuidar que como individuos formamos parte de una colectividad, desde la más cercana e íntima hasta la dimensión universal del hombre, la gran familia humana. De que paseamos entre lo privado y lo público y de que cada uno de estos ámbitos marca y condiciona formas de ver la vida, éticas y morales.

Me propuse contar un cuento en el que aparece un personaje, que llamaré, por decirlo de alguna manera “malo”. Este personaje está representado por una esclava negra. Este cuento, de tradición oral, fue fijado en la escritura en el siglo XVII, de manera magistral por Giambattista Basile⁴. En ese contexto una “esclava negra” representaba el estrato más bajo de la estructura social y

concentraba todo lo peor de un ser humano, era un ser despreciable.

Conservar las características morfológicas del personaje en nuestro momento histórico me parece una irresponsabilidad. Sobre todo porque, para la lógica interna del relato, el hecho de que el personaje sea mujer, negra y esclava, no es importante. Sin embargo su calidad como persona es determinante.

Es por eso necesario hacer al relato elegido todo tipo de preguntas: ¿y qué pasaría si...? ¿Y si en lugar de...? ¿Y si quito...? ¿Y por qué eso o allí o de aquella manera?

Cuando hayamos encontrado respuestas, y si son satisfactorias, podemos aún hacernos otra pregunta: ¿aún me emociona, aún me tiene atrapado este relato?

Si la respuesta es negativa podemos dejarlo descansar. Tal vez no era el momento, tal vez más adelante lo volvamos a encontrar y entonces sí...

Si por el contrario la respuesta es sí, llegamos a la tercera prueba.

Tercera Prueba:

¿Cómo lo cuento?

Es el momento de conjugar la experiencia y la sensibilidad, momento de recordar⁵, de recordarnos como narradores o como oyentes. Momento delicado y de profunda reflexión.

Identificada cada parte del relato, toca elegir la paleta de colores: ¿qué intenciones? ¿Qué tonos? Pincelada impresionista o detalle figurativo.

¿Y el ritmo? ¿Qué cadencia?

Como narradores orales tenemos el compromiso, adquirido de buen grado, de vestir al lenguaje con su función poética. ¿Qué palabras? ¿Qué combinaciones? ¿Qué silencios? ¿En qué momento?

Una vez superadas estas tres pruebas tendremos la urgencia, la necesidad de llevar ese relato a su destino: la escucha de otros.

³ Galeano, E. “El libro de los abrazos” Siglo XXI de España Editores, Madrid, 1994

⁴ Basile, G. “El cuento de los cuentos” Siruela, Madrid, 1994

⁵ “Recordar: Del latín *re-cordis*, volver a pasar por el corazón” Galeano, E., idem

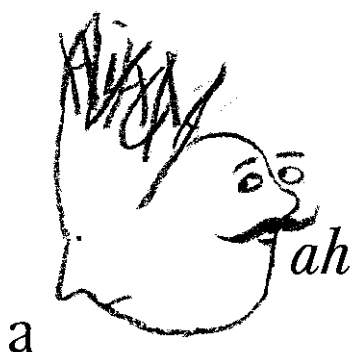
Es entonces cuando comenzamos otro proceso, el de sembrar esta semilla, este relato en la escucha de otro y en la de nosotros mismos. A partir de aquí y si tenemos cuidado y las condiciones del entorno son propicias, el relato podrá crecer, florecer y dar fruto y nosotros lo haremos con él.

Seguiremos manteniendo con él una íntima relación de conocimiento, reconocimiento y en cierta medida, de dependencia. Los relatos se han preservado, han crecido gracias, en parte, a los narradores que los han contado.

Esta relación relato – narrador puede ser muy placentera, pero también peligrosa. No sé si existen relatos capaces de “matar” al narrador. De lo que sí estoy segura es de que el narrador puede “hacer desaparecer” al relato, y sin que parezca un accidente.

El relato se nos revela entonces como una pareja frágil a pesar de su fuerza; delicada, a pesar de su indestructible estructura y sumamente amorosa porque casi depende de su media naranja, del narrador, para seguir existiendo. Como narradores necesitamos cosas que contar, cosas que decir, necesitamos relatos, son nuestro alimento y ya se sabe lo importante que resulta cuidar la dieta para mantener una buena salud. Elegir buenos productos, cocinarlos adecuadamente y comerlos poco a poco, masticando bien nos asegurará una larga vida como narradores.

Martha Escudero

Les mil i una. Comentari d'esdeveniments al voltant de la narració.

Contes a la Biblioteca Pública de Tarragona

Ja fa quatre anys que la Biblioteca Pública de Tarragona pels volts de Sant Jordi es vesteix de Festa Major, els contes envaeixen més que mai tots els racons de la seva Sala Infantil i Juvenil. I és que tot l'any se n'expliquen de contes, però és llavors quan els protagonistes són els nostres lectors, grans o petits, que prenen la paraula.

El nostre és un mercat ben diferent, no espereu pas trobar naps i cols, però el que sí que hi trobareu és un bon grapat de contes i històries. Cal que tothom porti un cistell, com més gran millor, amb la història que compartirà amb els altres i d'aquesta manera marxar cap a casa amb el cabàs ben ple.

Si voleu estar al dia de les nostres activitats visiteu la nostra pàgina web <http://www.biblio.fut.es>

*Imma Pujol
Bibliotecària de la Sala Infantil i
Juvenil de la Biblioteca Pública de
Tarragona*

Tarracontes!!!

Coneixeu la ciutat de Tarragona? Ara, tots aquells i aquelles que hi viuen o que la visiten i que, a més, els agrada d'escoltar històries, estan de sort.

És ben sabut que en temps romans s'explicaven contes, sembla que el mateix emperador August no anava a fer nones si no li n'explicaven algun i doncs bé... potser algun follet de l'època encara fa de les seves i fa que s'expliquin contes aquí i allà...

Durant aquest curs hi ha hagut tres espais on s'han fet actuacions per part dels narradors vinculats, d'una manera o altra, a la ciutat:

Des de l'abril de 2001, és a dir que ja fa més d'un any!, a la Llesqueria Àkrata,

cada divendres a les 22,30h (vegeu pàgina web).

El mes de setembre, hi va haver tres actuacions de contes per a adults, va ser la primera edició de la "Conteclada" que va tenir lloc durant les festes de Santa Tecla.

Després de l'èxit de públic, de febrer a juny, cada primer divendres de mes a les nou del vespre, hi ha una actuació de dos narradors al cafè Poetes, al casc antic. Ara només queda el dia 7 de juny...

A més, cada tercer diumenge de mes, a les 8 de la tarda s'han explicat contes al bar "El Candil" de la plaça de l'Ajuntament.

Alguns que llegireu aquest text direu "a bona hora ens avisen, aquestes!" però és que no us cal patir, perquè tot fa pensar que probablement a l'estiu hi haurà més actuacions, encara cal concretar exactament els llocs i les dates, però tant la llesqueria, com "El

Candil" com l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament que ha acollit amb entusiasme les nostres propostes, estan a decidits a continuar d'una

manera o altra la dinàmica encetada.

Si aquests propers mesos veniu a la ciutat i us interessin els contes per a adults, no patiu que segur que alguna sessió o altra enxampeu.

Us anirem informant a la web així que anirem sabent les dates.

Imma Pujol i Montserrat Cebrián.

Contes per a adults a Tarragona.

Tots els divendres a les 22,30 h s'expliquen contes per a adults a la vella Tàrraco, al nucli antic de la ciutat.

En una menuda llesqueria (on tot és bo però els pastissos fets per la mestressa, deliciosos). Mentre es sopa o mentre s'espera que els plats encomanats pugin de la cuina, o a les postres... durant un quart o vint minuts els contes ajuden a païr... si més no, a passar una bona estona.

I com s'hi arriba? el carrer Sant Pere Estubes és repetit i es troba

perpendicular, a mà dreta, baixant pel carrer Ventallols que és un dels dos que va des de la plaça del Fòrum fins la plaça del Rei (on hi ha el museu arqueològic). Els contes són diversos: mil i una nits, sudamericans, Roald Dahl, jueus, africans, catalans, del Decameró, mitològics... i els narradors també: Carles Alcoy, Montse Bosch, Montserrat Cebrián, Agustí Farré, Carme González, Sílvia Palazón, Imma Pujol i Laura Rodríguez Si heu de ser colla, millor que reserveu taula al telèfon 977 21 52 67 cada dia a partir de les 20 h (tret de dilluns, que és tancat).

Montserrat Cebrián

4as. Jornadas do conto. Braga, Portugal.

Los días 22, 23 y 24 de abril se realizaron las 4as Jornadas do Conto en la Universidade do Minho en Braga y la ANIN participó en la persona de Roser Ros y una servidora, Martha Escudero. Pedimos a Catherine Favret, promotora de la idea, nos hablara del origen de este proyecto :

« ¿Cómo surgió?

Del encuentro entre una profesora de francés fanática de cuentos (yo misma) y de una asociación de estudiantes llena de vitalidad y con ganas de hacer llegar diferentes formas de arte a todos los públicos.

¿Qué filosofía rodeaba esta propuesta?

Hacer descubrir el cuento oral a gente que no lo conoce

Proponer un arte al alcance de todos.

Promover el encuentro de los universitarios, la gente de la calle, y los narradores de distintos países !

Utilizar la universidad como lugar de abertura al mundo y a la ciudad.

Para ello :

Dentro del recinto de la universidad:

·Conferencias de universitarios (antropólogos, sociólogos de la comunicación, lingüistas, psicólogos, profesoras de literatura) y narradores.

·Mesa redonda.

·Talleres para los estudiantes y profesores interesados (de francés, portugués, etc...)

·Sesiones de cuentos.

·...

En la ciudad

·Sesiones de cuentos en escuelas o bibliotecas (cuentos en portugués, gallego, castellano, francés)

·Un espectáculo de cuentos, por un narrador "estrella".

·Una noche de cuentos con todos los narradores participantes.

·Participación en la Feria del libro que tenía lugar al mismo tiempo.

·...

Los temas alrededor de los cuales giraron las primeras tres ediciones de las Jornadas fueron : 1as Jornadas : El renacer del cuento (escrito/oral). 2as Jornadas: Brujas y ogros. 3as Jornadas: Historias de la vida cotidiana. »

Catherine ya no vive en Braga, afortunadamente está entre nosotros, y estas 4as Jornadas en su ausencia se realizaron después de dos años de no llevarse a cabo.

Las 4as Jornadas do conto proponían el tema de las metamorfosis, de hecho se presentaron bajo el título de Contamorfoses.

Siguiendo la estructura de las ediciones anteriores hubo conferencias, talleres y diversas sesiones de narración.

Uno de los aspectos más interesantes fue la sesión en la que participamos los narradores invitados. En el recinto de la Biblioteca Pública de Braga ante un nutrido público, se narraron cuentos en portugués, francés, gallego, catalán, inglés y castellano. Diferentes lenguas y estilos muy diversos que el público acogió con entusiasmo.

Ciertas dificultades de la organización en la concreción de los contenidos dieron lugar a que el tema propuesto, las metamorfosis, quedara sólo en el título. El trabajo en los talleres tampoco se pudo realizar debido a la falta de alumnos. Supongo que los dos años de ausencia fueron determinantes.

Sin embargo el esfuerzo por rescatar y llevar adelante estas 4as jornadas fué encomiable.

Como narradora tuve la oportunidad de disfrutar del buen hacer de los narradores portugueses y de encontrar muchos temas de reflexión sobre el amplio mundo de la oralidad y el hacer del narrador a partir del trabajo presentado por el participante francés.

Desafortunadamente no hubo espacios de intercambio entre narradores ni espacios abiertos de reflexión, dentro del ámbito universitario, sobre el tema de las jornadas o sobre la narración oral, pero partiendo del entusiasmo de los organizadores y de la gran calidad de los narradores portugueses, estoy segura que en la próxima edición de estas jornadas se darán muchos pasos adelante.

Martha Escudero

“12 hores de contes” a l’Hospitalet de Llobregat

Breus comentaris sobre les “12 hores de contes”, a l’Hospitalet de Llobregat, el dia 19 d’abril del 2002, celebrades en la Biblioteca Tecla Sala.

Les sales destinades als infants a qui s’explicaven contes matí i tarda, estaven molt ben guarnides, amb gust i moltes coloraines. Les visites dels grups d’infants escolars van començar a les 10 del matí i foren nombroses. Es algun moment es va haver d’improvisar un segon racó del conte, pel gran nombre de petits oïents. I també ens visità un grup de gent més gran –deficients- que escoltaren amb gran atenció els contes i en van gaudir.

Durant tot el dia no cessaren les visites ni les narracions,

La sessió de nit havia de començar a les 9. S’inicià amb un retard que s’arrossegà tota la nit. Es va fer en una altra sala, sense tants guaniments, però ben agençada, i amb una presentadora d’aparença espectacular. Presentava la narració, o la poesia o interpretació que seguia a continuació, improvisant sobre el tema amb enginy i humor.

En general, els narradors foren de qualitat, com ho foren els textos. Contes

tradicionals i contes d'autor. Fins i tot hi va haver una petita representació teatral, poesia, un petit article filosòfic... Variants literaris.

La llengua que dominà amb excés a la nit fou la castellana. Possiblement per la presència d'una narradora sudamericana que col·laborà acompanyada dels seus deixebles. No tothom se'n va sentir complagut.

La festa acabava de matinada... personalment deixava el local a quarts de quatre i encara rutllava la cadena de narradors per al poc públic que restava. Val a dir que a la nit l'horari convingut anava totalment desgavellat, com ja he mencionat.

Resumint, entenc que el més important era el tema de la narració i els narradors, i crec que en aquest aspecte es van superar las "12 hores" de l'any anterior. Els organitzadors estan satisfets del resultat. Remarco, però, que el canvi de local (abans es feia la festa a l'Auditori Barradas) ha minvat bona part d'un públic adult que creava un caliu amistós i de complicitat amb els narradors. Una impressió personal... I crec, també, que els programes detallats de narradors, i horaris, haurien hagut de repartir-se uns dies abans per informar degudament als ciutadans.

Montserrat Solanas

Contes amb gust a l'Escola de la dona

Per primera vegada i una tarda al mes, l'Escola Professional de la Dona organitza un cicle de sis contes gastronòmics amb la col·laboració de l'associació Anin .

Cada una de les sessions està dedicada a un país, una cultura del món. Les històries invoquen olors, sabors i moltes altres sensacions del món de la cuina i la gastronomia. I entretant les històries són narrades, les menges que havíem imaginat es fan realitat. Les paraules s'han convertit en salsa i les ganyotes, els somriures i les cançons en coquetes, melindros o arrebossats.

L'Escola Professional de la Dona es caracteritza per ser una escola de formació d'adults. La cultura i el món sensitiu formen part d'aquesta formació i

es per això que col·laboracions com aquesta ens descobreixen d'una manera clara i senzilla coses tant difícils d'ensenyar com la diversitat, l'estimació, l'enginy, els gustos o les creences.

A l'Escola Professional de la Dona enguany hem encetat un nou camí d'expressió i coneixement. Esperem no aturar-nos aquí i aprofitar l'empenta i el bon fer dels narradors de l'ANNIN.

Aprofito l'ocasió per convidar-vos a les jornades de portes obertes que tindran lloc els dies 4 i 5 de Juny

Toni Ribas
Professor de cuina de l'Escola professional de la dona.

Escola professional de la Dona:
Plaça Pere Coromines , 1
(Avda. Drassanes/C. Nou de la Rambla)
Telèfon 934 431 506

Contes pel febrer que omplen de plaer

Durant el mes de febrer, tres narradors: dues dones i un home; una parlant català, els altres dos castellà; dues blanques i un negre; un camerunès, una mexicana i una catalana; una americana, un africà i una europea o sigui, la Marta Escudero, l'Inongo-Vi-Makomé i la Roser Ros, per dir-ho ras i curt, hem estat explicant contes a diferents escoles primàries de l'Eixample. El projecte, anomenat "Els contes pel febrer omplen de plaer" i coordinat pel CRP Eixample, consistia a presentar-se a les escoles que ho havien escollit i explicar un conte cadascun de nosaltres. A vegades tots tres a l'hora, però, a cops, en solitari. El públic de les nostres narracions eren nois i noies dels cursos de cinquè i sisè. Les escoles que han hi ha participat han estat Joan Miró, Diputació, Lourdes, Sant Francesc d'Assís, La Concepció, Ramon Llull, Auró, Tabor, Carlit i Mallorca. Algunes d'elles ho han aprofitat per engrescar a nois i noies a la creació de textos pels Jocs Florals, d'altres per oferir-los una estona de recreació auditiva. Sigui com sigui, tan les mestres de les classes implicades com nosaltres, narradors, hem trobat l'experiència molt interessant tan per la total entrega amb que ho han viscut els destinataris, els nois i noies, com per la magnífica ocasió que ha representat pel fet narratiu en sí: els contes en el seu

estat més pur (per tot bagatge la paraula) i tres companys de professió i passió explicant-los arreu. I no us direm quins contes hem explicat, això, millor que ho pregunteu a les orelles que els han escoltat (els seus mestres diuen que els recordem amb molt d'afecte). Tot plegat una experiència que esperem tornar a repetir en properes edicions.

Roser Ros

La maratón de medicus mundi

El 20 de abril y, un año más, se ha celebrado la Maratón de cuentos de Medicus Mundi. El escenario volvió a ser la Plaça del Rei. Como siempre, pasaron por el estrado, durante aproximadamente las doce horas que duró el evento, varios narradores y famosos, como a los propios organizadores les gusta resaltar. El buen tiempo que hizo acompañó el ambiente de fiesta que había en la plaza y el desarrollo de las narraciones. El lugar es desde luego ideal para contar y escuchar cuentos, aunque este año haya coincidido con una exposición en la iglesia. El binomio narradores y oyentes sería perfecto si no hubieran al lado varias mesas en forma de tenderetes, no sé si vendiendo o exhibiendo la publicidad de la ONG organizadora. Esta otra labor tan cerca de donde se desarrollan las narraciones produce mucho ruido, debates paralelos que distraen a veces la atención del oyente y puede que también del narrador... Es de suponer, no obstante, que el público variopinto que asistió se divirtió de lo lindo.

Inongo-vi-Makomé

Curs Per explicar un conte a la Casa Elizalde

Durant els tres trimestres del curs 2001-2002 l'ANIN ha realitzat tres cursets. Es tracta d'una introducció al ric món de la narració de contes de la mà de quatre de nosaltres. Yoshi Hioki, Inongo-vi-Makomé, Martha Escudero i Roser Ros. De les deu sessions de què consten els cursets, n'hem destinat una, la primera, a presentar-nos tots de manera personal i col.lectiva (alumnes i professors), mirant de donar una visió general de la narració i dels aspectes que desenvoluparà

cadascun de nosaltres. També els inscrits expressen les seves expectatives sobre el tema. Després, ordenadament hem tractat temes com la literatura de tradició oral africana, la narració entre la tradició i la modernitat, les cuines de la narració, i anàlisi de diferents contes. Si durant el curs hi ha hagut temps per a l'explicació de contes, no cal dir que la darrera sessió, on tornem a reunir-nos tots, és l'ocasió més indicada perquè tothom que en tingui ganes aporti amb la seva narració una mica més de màgia a la cloenda. Provisional, és clar, perquè hi ha un sentiment compartit de seguir-se trobant. I és que els contes creen adicció...

Roser Ros

Curs Les beceroles de la narració a la biblioteca Central de Terrassa.

Sota aquest suggerent – o no – títol, ANIN, per mitjà de la Roser Ros i la Cèlia Millán, ha dut a terme a la Biblioteca Central de Terrassa, els dissabtes 2, 9, i 16 de març i 6 i 13 d'abril d'enguany, un curs teoricopràctic per conèixer les nocions i els recursos bàsics per explicar contes.

Els continguts d'aquest curs van ser, entre d'altres: El paper de la veu, l'oïda i la memòria; les rondalles, els contes actuals; quins podem explicar? com preparar una sessió de narració?

Com a cloenda del curs es va fer una sessió extraordinària el divendres 26 d'abril de 22:00 a 24:00, plantejant un marc fictici que possibilités la narració de contes en aquelles hores tan poc habituals i a la mateixa biblioteca.

La resposta per part dels presents, la majoria alumnes del curs, va resultar immediata, dinàmica i engrescadora. Un rere l'altre, els contes i les històries es van anar desgranant tot creant un ambient càlid, calmat i divertit en què confluïren relats de tota procedència i color, tant en català com en castellà.

Una mostra més de les possibilitats lúdiques i de relació social que ens ofereix un acte comunicatiu tan antic com l'home i el llenguatge i que avui continua mantenint un vigor esplèndid i que pot perfectament esdevenir una proposta d'oci i cultural que és alhora un acte de reflexió evident del

que podríem anomenar "l'artesanía de l'efímer".

C.M.

Contes a Barcelona

Cicle de contes per adults a l'exposició *Barcelona, mosaic de cultures* del Museu Etnològic

La participació de l'ANIN

En el mes de febrer d'enguany s'ha dut a terme el cicle de narració per adults *Contes a Barcelona*, dins el programa d'activitats de l'exposició *Barcelona mosaic de cultures*, del Museu Etnològic.

L'exposició *Barcelona mosaic de cultures* s'ha dut a terme al Convent dels Àngels, al barri del Raval de Barcelona, del 27 de desembre de 2001 al 10 de març de 2002.

El Museu Etnològic ha treballat els darrers tres anys amb l'objectiu de vincular-se estretament a la ciutat. Això ha significat una posada en valor de les seves col·leccions, que s'han anat deslligant del protagonisme dels aspectes tradicionals i/o exòtics en si mateixos, per esdevenir vies d'interpretació de la realitat social d'ara i aquí. La relació de més de dos anys amb l'ANIN ha estat pel Museu Etnològic una forma destacable i eficaç de portar a terme aquesta vinculació amb la ciutat, al mateix temps que aporta un element de reflexió sobre la renovació del concepte tradicional de patrimoni cultural.

Les diverses activitats que s'han presentat en el programa -*cinèforums, concerts i sessions de contes amb col·loqui*- són una proposta per reforçar i aprofundir determinats elements i conceptes de l'exposició. Són expressions culturals amb un alt valor de comunicació i participació ciutadana que han fet i fan ciutat. És en aquestes activitats de l'exposició on l'ANIN ha tingut una aportació rellevant, promovent aprofundiment en temàtiques de l'exposició, participant d'aquesta lectura actualitzada de la ciutat, i fent visible la riquesa que representa la diversitat cultural en la que convivim.

La preparació i desenvolupament del cicle ha significat un aprofundiment en la col·laboració entre l'ANIN i el Museu Etnològic. Igualment ha permès la ampliació del tipus de propostes d'ambdues entitats, i una major projecció del seu treball.

Les actuacions dels diversos narradors i narradores han tingut un magnífic poder de gaudi, de comunicació i d'emoció. El col·loqui que s'ha dut a terme en cada sessió ha afavorit l'apropament del públic al narrador, i sobre tot al conte. La especial i molt valuosa col·laboració dels conferenciants de cada sessió, juntament amb les aportacions de reflexió dels propis narradors, i l'interés mostrat dels assistents, han fet que el cicle mereixi una consideració molt positiva, ja que ha motivat un grau d'elaboració i intercanvi d'opinions força interessant. Igualment s'han fet presents temes d'anàlisi i de reflexió sobre el aquí i ara de la narració oral, del paper social i cultural del conte.

La difusió que s'ha dut a terme del cicle de narració -des del Museu Etnològic i des de l'ANIN- ha significat una important presència a la ciutat. Això ha permès de donar a conèixer la important dimensió que té el conte com experiència de comunicació i de cultura.

El museu ha pogut constatar la transcendència d'aquest cicle de narració per adults, ja que diversos centres educatius universitaris, instituts, AMPAs, centres cívics i particulars s'han interessat per participar en les properes sessions de contes, de tallers i cursos.

Des del punt de vista del museu, i tenint en compte que hi ha aspectes a millorar, la valoració general del cicle de contes per adults és força positiva. Les raons responen als següents criteris:

- ha afavorit la participació i l'aprofundiment en els continguts de l'exposició *Barcelona mosaic de cultures*
- ha facilitat el coneixement d'alguns elements rellevants de les diferents cultures protagonistes de les sessions
- s'ha millorat la difusió de l'exposició gràcies al públic interessat en la narració oral; el públic de l'exposició ha pogut conèixer o reforçar l'experiència sobre els contes
- s'ha pogut incidir en sectors específics de públic: universitaris i educadors
- s'ha enriquit i diversificat la relació del museu i de l'ANIN amb la ciutadania de Barcelona.

- s'ha promogut el debat sobre l'actualitat del conte, entès com element de patrimoni cultural i factor social
- s'han ampliat els recursos d'actuació sociocultural d'ambdues entitats
- s'ha millorat la difusió general dels contes per adults gràcies a la difusió del programa d'activitats de l'exposició

Desitjem que les futures propostes puguem motivar una major participació de membres de l'ANIN i d'altres persones vinculades al món del conte.

Pel que fa al museu, i a partir de la trajectòria desenvolupada molt satisfactòriament fins ara, volem seguir aprofundint en la conceptualització de la nostra tasca cultural i de les futures propostes de participació ciutadana, des dels aspectes lúdics, d'intervenció sociocultural i de formació.

Museu Etnològic

Comentari de llibres

Per a infants:

n La gran caja

**MORRISON, Toni con
MORRISON, Slade**

Ilustraciones POTTER, Giselle
Barcelona: Zeta, 2000

Este libro contiene tres historias independientes pero relacionadas entre ellas. Es como un sistema cuyos elementos se coordinaran entre ellos aunque cada uno de ellos lleva una existencia autonoma, mas alla de sus congeneres. Los protagonistas son dos niñas y un niño, pero podrian ser muchas de las niñas y niños que habitan en ambientes aparentemente pensados para ellos, que les agobian y les niegan una existencia libre. Y digo que estos niños y niñas habitan alli, no que crezcan. Poco a poco, los adultos que los rodean encierran a los tres protagonistas, verdaderos estereotipos de la infancia, en una caja repleta, eso si, de toda clase de comodidades y chucherias. Pero llega el dia en que Patty, Michey y Liza cumplen con su deber, es decir, usan su libertad y rompen los muros de la caja para vivir su vida.

Estas tres historias contadas de forma coral se me antojan como un verdadero poema. Por un lado, a causa del tema escogido, un canto a la libertad. Por el otro, por la forma de organizar el discurso. Primera estrofa: presentacion y ubicación de los protagonistas. Tonadilla. Segunda estrofa: Patty y sus problemas con los adultos de la escuela. Tonadilla. Tercera estrofa: Michey y sus dificiles relaciones con los vecinos del inmueble. Tonadilla. Liza y los granjeros refunfuñones. Tonadilla final. Solo faltaria ponerle musica a la historia.

Por ultimo, es justo que dediquemos unas palabras al continete, es decir al objeto libro. Las ilustraciones son magnificas y llevan, como el texto, un muy buen ritmo. Podemos ver como los interiores con adultos adustos en fondos azules grisaceos y ocres y verdes algo tristonos para cada una de las historias, combinan con los exteriores bucolicos en fondo de

luminoso verde para las tonadillas. El formato del album, grande y cuadrado permite unas imágenes espaciosas cargadas de detalles significativos.

Roser Ros

n **Quinzemons. Recull de contes interculturals per a l'escola**

DURAN, Teresa
Barcelona: Graó, 2001

Aplec de contes de països llunyans per ser explicats de viva veu i “crear un pont entre el tu i el jo, els altres i nosaltres”, segons expressa el pròleg.

Aquests contes prioritzen l'enginy per damunt de la violència, l'humil més que el poderós i la tenacitat més que el prodigi.

Cada conte està complementat per suggerències respecte a la manera d'explicar-lo i també per poder escenificar-los o fer-ne alguna altra forma d'esplai.

Hi ha contes d'animals procedents de l'Àfrica, de l'Índia, del Tíbet, i d'altres països llunyans. També n'hi ha del Marroc, i altres d'Orient. Són faules i relats curts, de tradició i en els presenten, procedència i circumstàncies. És una obra de només 98 pàgines on llegim quinze contes. El recull ofereix moltes possibilitats, i encara que està adreçat a l'escola, per als narradors és igualment molt interessant i útil.

Montserrat Solanas

Per a adults

n **Obabakoak**

ATXAGA, Bernardo
Barcelona: Ediciones B, 1997

M'agradaria recomanar-vos vivament la lectura o la relectura, pels qui ja ho heu fet, d'aquest llibre. Encara que molts de nosaltres no el podem degustar en la seva llengua originària, el basc, allò que s'hi diu és realment interessant, encara que hi ha parts del llibre més arrodonides que d'altres, almenys per a mi que sóc, a més de lectora, narradora. Aquesta darrera peculiaritat em fa rastrejar a l'interior dels llibres històries aptes per a explicar i ser escoltades, no només per ser llegides. I, la veritat en aquest llibre n'he trobades algunes que déu n'hi do!

La “Exposició de la carta del Canónigo Lizardi”, per exemple, és una bona història per explicar, espolsant-ne és clar la forma epistolar i una mica complexa que li ha donat el seu autor. És un relat entranyable i amb un final inesperat, encara que s'acosta molt a fets, històries de vida que més d'una vegada hem sentit explicar en veu baixa com a reals.

“En busca de la última palabra” té contes que es deixarien explicar molt bé, independentment del relat que els emmarca.

I si hi ha algú que, mentre llegeix aquest comentari, creu que no tan sols estic induint a l'apropiació indeguda de relats que no són propis (cosa que fem la majoria dels narradors) sinó que incito a la reelaboració de trames que ja han estat tocades per l'autor del llibre en qüestió, si hi ha algú, insisteixo, que pensa això, li recomano vivament que llegeixi o rellegeixi el capítol intítulat “Método para plagiar” que forma part de la darrera entrega d'aquest llibre excel·lent.

Roser Ros

n **Déjame que te cuente. Los cuentos que me enseñaron a vivir**

BUCAY, Jorge
Barcelona: RBA Integral, 2002

En llegir el títol d'aquest llibre i per les referències que ens n'arriben, ens podríem confondre i prendre'l per un recull de contes. Alerta, no ens equivoquéssim! És una mostra d'un dels mètodes que utilitza el senyor Jorge Bucay, psicoanalista de professió, per acompanyar els seus pacients en el difícil camí del creixement personal.

Entre les pàgines del llibre hi trobarem episodis de la vida de l'autor (fàcilment distingibles perquè estan escrits en primera persona) i històries i contes reescrits i retocats per fer-los avinents als propòsits que el Sr. Bucay té quan els utilitza, en el seu consultori, per ajudar a la seva clientela a entendre millor el moment pel que estan passant.

Actualment, hi ha al mercat un tipus de literatura, la funció de la qual és exactament la mateixa que pretén "Déjame que te cuente", és a dir, ajudar al/a lector/a en l'autoacceptació, l'autoconeixement, etc. Aquest tipus de literatura s'acostuma a anomenar "literatura New Age". Doncs bé, sembla ser que tenim al mercat un nou exemplar (per cert, de gran acceptació) d'aquest tipus de literatura. I és que, tal com diu molta gent, se n'aprèn molt dels contes, i el Sr. Bucay ens ho posa fàcil en assenyalar-nos allò que n'hem d'aprendre.

Sessi Sitjà

n **Els narradors de la nit**

SCHAMI, Rafik
Barcelona: La Magrana, 1991

No voldria fer el ridícul recomanant-vos un llibre que alguns o molts de vosaltres potser ja coneixeu. La primera edició fou feta l'any 1991, i d'ençà llavors se n'han fet nou edicions més.

Em permeto referir-m'hi perquè ja sé que normalment no donem a l'abast amb les lectures i pot haver-vos passat per alt, com em passà a mi. Crec forçós recomanar-lo, per si un cas, i prometo que passareu una bella estona amb la seva lectura.

L'autor d'aquesta obra va nèixer a Damasc l'any 1946. El llibre tracta d'un extraordinari narrador que ha perdut la veu al qual set amics han d'explicar en set nits successives un conte per recuperar aquell do perdut, imprescindible al seu amic narrador. Són històries dintre una història, totes elles interessants.

Montserrat Solanas

I per postres... un conte

L'enganyós agró

Vet ací que una vegada era un agró que vivia prop d'un estany i se la passava molt bé, puix que a l'estany abundaven els peixos i ell cada dia pescava tranquil.lament el que li calia. Però l'agró s'anava fent vell, tenia menys força i la caça se li escapava sovint.

Un dia, després de molt de treball, va arribar al vespre i no havia menjat ben bé res. L'animal estava tot trist. Passa un cranc i li diu:

–I doncs, agró, què fas ací tan ensopit? Com gastes tan poca alegria?

– Oh! Estic molt apesarat. No per mi, sinó pels pobres peixets de l'estany, tan amics meus. Si en fa d'anys que som veïns! Doncs, has de saber, bon cranc que he sentit dir a uns homes, que volien venir a dessecar l'estany, però abans haurien de prendre els peixos. Pobrets d'ells!

En oïr això es reuniren tots ells i decidiren anar a demanar consell al vell agró. Aquest creia que la sort dels peixos era tristíssima; per poder-los salvar, sols trobava una solució. Si ells volien, l'agró faria el "sacrifici" de tragar-ne un cada dia a un estany un xic lluny d'allà. Això sí, era una bassa d'aigua molt fonda i amb bons amagatalls de canyes i d'herbes.

Els peixos, contents de poder-se salvar, acceptaren L'agró va fer el "sacrifici" de traslladar-los un per un; i, en efecte, quan era lluny de l'estany, se'ls menjava tranquil.lament. D'aquesta manera l'agró amb les seves mentides i picardies va tenir la manduca assegurada sense cap esforç.

Però en aquest món tot s'acaba i va acabar-se la bona vida de l'ànec.

Un dia va tornar a presentar-se el cranc i li pregà que el portés a veure l'altre estany, perquè volia fer una visita als peixets i veure com els provava la nova casa.

L'agró no s'hi pogué negar; i el cranc el cavalcà.; per aguantar-se va agafar amb les dues pines el coll de l'ànec. Volaren lluny, lluny i el cranc s'estranyava de no veure l'estany. Però passaren sobre el lloc on cada dia l'agró anava a menjar els peixos. El cranc veié el sòl ple d'espines i va endevinar l'engany i la traïdoria. Va voler venjar tot seguits els seus amics, els innocents peixets, i estrenyé tan fort com va poder el coll de l'agró fins ofegar-lo.

El conte que es presenta en aquesta ocasió surt de "El llibre de les bèsties" escrit per Ramon Llull a París el 1288-1289, en versió d'Anna Rubiés.. Na Renard, un dels principals protagonistes, l'explica al rei lleó i als altres cortesans, quan l'esmentat animal es converteix en porter del rei. Pàgina 51-52, vegeu bibliografia).

El "*Llibre de les bèsties*" no parla dels animals sinó dels homes i la política. Acostumats com estem a llegir faules senzilles adreçades als infants, la que ens ocupa parla de l'aspecte més fosc de la política: les maquinacions de la guineu, la seducció del poder, la intriga i la conxorxa per aconseguir-lo.

Aquesta obra és un llarg apòleg que Llull va incloure dins "El llibre de meravelles" i està protagonitzat per animals que reproduïxen els comportaments humans alhora que directament en critiquen la seva conducta. Està construït, com tot "*El llibre de meravelles*" a base d'encadenaments d'històries i exemples a través dels quals dialoguen els protagonistes, i introdueix narracions dins la narració principal. Històries, exemples, faules i apòlegs, la majoria d'ells, extrets de la tradició literària, tot i que n'hi ha alguns de collita pròpia.

És una obra d'argument lineal, de trama ben construïda i d'una gran claredat expositiva, malgrat la certa complexitat de la intriga argumental. Conté una gran dosi de diàlegs (sempre amb exemples) molt vius, aguts, que els animals usen en la seva lluita constant per a convèncer o enganyar l'interlocutor, i que aporta dinamisme al llibre. La quantitat d'activitat que ocorre al llarg del llibre el fa, a cops, una obra de ritme trepidant.

"*El llibre de les bèsties*" tracta de la lluita entre la lleialtat i la traïció, la saviesa i l'astúcia. La seva vigència és deguda a la naturalesa de les passions narrades, que no són altra cosa que conductes humanes, bàsiques, essencials i eternes. Llull les universalitza i n'estableix un paradigma (ajudat, naturalment, i molt, per les fonts que usa, sobretot el "Calila i Dimna") i exerceix de defensor indirecte dels valors de la societat establerta que l'autor accepta de ple.

Bibliografia:

Llibres de les bèsties

LLULL, Ramon

(edició a cura d'Helena Soler Puig i Lluís Busquets Grabulosa)
Barcelona: Laertes, 2002.

hi

Hi havia...